

September, 10 -
December, 15,
2020

Conference Proceedings

**BRIDGE TO SCIENCE:
RESEARCH WORKS**

San Francisco, USA

LINGUISTIC BASIS OF TEACHING ORAL COMMUNICATION OF STUDENTS IN GERMAN LANGUAGE LESSONS Maxmurova Mavjuda Halimovna	65
LEXICAL-STYLISTIC GRADUINOMY IN UZBEK, ENGLISH, RUSSIAN Ne'matova Mohibegim Fazliddinovna	67
THE PEDAGOGICAL SKILL OF A MODERN TEACHER Haydarov Muzaffar O'rmonovich	70
VISUAL METHODS OF TEACHING HISTORY AND WAYS OF THEIR FORMATION Sharipova Munisa Erkinovna	72
THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF CONDUCTING ART IN THE SYSTEM OF MUSIC EDUCATION Maftuna Komiljonovna Alimbayeva, Madina Uzakovna Teshayeva	74
CONCERT GENRE INTERPRETATION PROBLEMS (IN THE EXAMPLE OF A CONCERTO BY FRANCIS POULENC FOR PIANO AND ORCHESTRA) Maftuna Komiljonovna Alimbayeva, Madina Uzakovna Teshayev	76
APPLICATION OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN ENGLISH LESSONS Pulatova Shakhzoda Khaydarovna	78
PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE Tolibova Nodira Nusratovna	80
PHRASEOLOGISMS OF THE ENGLISH LANGUAGE WITH PROPER NAMES Mirkhadjaeva Mahliyo Islomovna	82
PROBLEMS OF CORRECT SPONUNCEMENT IN TEACHING ENGLISH Bakhronova Zulfiya Ravshanovna	84
PROFESSIONAL COMPETENCE OF A FOREIGN LANGUAGE TEACHER Bobokulova Gulrukh Sharipovna	86
PHRASEOLOGICAL VARIANTS IN THE GERMAN LANGUAGE Samadova Sevar Akhatovna	88
ORGANIZATION OF GERMAN LANGUAGE PHRASEOLOGY TRAINING Mirzaeva Mukhayo Ruzievna	90
TYPES OF DICTIONARIES AND THEIR STRUCTURE Khusenova Mehriniso Uktamovna	92
ENCRYPTION IS A KEY ELEMENT OF INTEGRATED SECURITY Ataeva Gulsina Israilovna, Shokirov Obidzhon	94
THE USE OF INTEGRATED TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS Ismoilova Mahsuma Narziqulovna, Barrayeva Sevara Shoim qizi, Samiyeva Gulshan Alisher qizi	97
SPREAD OF CORRUPT PRACTICIES IN THE RUSSIAN REGIONS Boris Zalivanskiy, Elena Samokhvalova	99
USE OF ETHNO-ARTISTIC TECHNOLOGIES IN THE WORLD ART LESSONS Julia Mikhailova	102
MASS ONLINE COURSES AS ONE OF THE INNOVATIVE WAYS OF LEARNING IN THE MODERN HIGHER EDUCATION SYSTEM Nadezhda Kornienko, Anastasia Miroshnikova, Elena Malyshkina	105
DISTANCE LEARNING FOR MEDICAL UNIVERSITY STUDENTS: PLUS AND MINUS Natalia Bratchikova	107
SARS-COV-2 and CARDIOVASCULAR SYSTEM Arina Vyuzhanina, Sergey Jeyranyan, Polina Plotnikov, Elena Udina	109
STUDY OF THE ORGANIZATION OF VOLUNTEER ACTIVITIES IN THE TERRITORY OF THE PERM KRAI DURING THE PERIOD OF COVID-19 NEW CORONAVIRAL INFECTION Vladislava Galanova	112
CLINICAL FEATURES OF THE COURSE OF COVID-19 IN PATIENT WITH END-STAGE OF CHRONIC KIDNEY DISEASE (CLINICAL CASE) Anastasia Gantseva, Danil Udin	114
ANALYSIS OF THE DEMAND AND PURCHASE OF MEDICINES DURING THE COVID 19 PANDEMIC Grebneya Marina, Maksimova Vladislava, Maria Kurilyak	117
ANALYSIS OF THE HEALTH STATE OF 4 COURSES STUDENT IN THE PERIOD OF DISTANCE LEARNING Nataliya Zhdanova, Elizaveta Sheveleva, Maria Kurilyak	120
COURSE OF NEW CORONAVIRUS INFECTION IN PERM REGION Zhel'nina Angelina	123
HOW DOES COVID-19 PROGRESS WITH OBESITY Mariya Kanaeva, Maria Kurilyak	125

Research Article

LEXICAL-STYLISTIC GRADUINOMY IN UZBEK, ENGLISH, RUSSIAN

Ne'matova Mohibegim Fazliddinovna¹

¹Department of Foreign Languages in Natural Directions, Faculty of Foreign Languages, Bukhara state university, Uzbekistan.

DOI: http://doi.org/10.15350/L_2/7/26

Abstract.

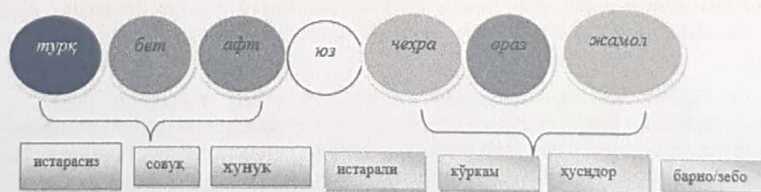
The article deals with the lexico-stylistic graduinomy in the Uzbek, English and Russian languages.

Key words: lexical graduinomy, stylistic graduinomy, lexical hierarchy, epithet, metaphor, synecdoche.

Тилшуносликда антонимия ва синонимия каби семантик категорияларни ўзида бирлаштирувчи градуонимик муносабатлар нутқ раванлиги ва мазмундорлигини таъминлашга хизмат қилади. Бу эса, ўз навбатида, маънодош лексемаларнинг даража ва миқдор жиҳатидан фарқларини илмий асослаш, ҳар бир тилнинг серқирралигини очиб беришга имкон яратади.

Ҳақ сўз танлаш санъати хусусида борар экан, бўёқдорлик, экспрессивликни ошириш учун, албатта, сўзларнинг нутққа жило берувчи турларидан оқилона ва контекстга мос равишда фойдаланиш ўта муҳим. Бунда нафақат лексик градуонимияни, балки стилистик градуонимияни ҳам эътиборга олиш зарурдир.

Инглиз ва ўзбек тилларида лексик стилистикада даражаланишни таҳлил қилиш шуни кўрсатдики, лексик даражаланишда бўёқдор ва кўчма маънодаги сўзлар градуонимик қатордан жой олмайди, лексик стилистикада эса уларнинг контекстуал маъносидан келиб чиққан ҳолда турли бўёқдорликка эга сўзлар, кўчма маъноли лексемалар, шевага хос сўзлар, эпитет, метафора, синекдоха каби фигуралар ҳам градуонимик қатордан жой эгаллайди. Лексик градуонимик қатор ичига лексик стилистикадаги даражаланиш қаторини жойлаштириш мумкин. Улар ижобий ҳамда салбий бўёқдорлигининг оширишга қўра даражаланиш қаторини қуйидагича тузиб, ўзаро фарқли ва ўхшаш жиҳатларини аниқлаш мумкин.

1-расм. Лексик градуонимия ва стилистик градуонимия

Инглиз тилида лексик градуонимия тадқиқ этилмаганидек, бу ҳодиса лексик стилистикада ҳам ўрганилмаган. Таҳлилга тортилган барча мисоллар COCA (The Corpus of Contemporary American English) корпуси асосида аниқланди, бинобарин инглиз тилшунослигида бошқа халқаро тиллардаги каби корпусларнинг яратилганлиги ушбу ҳодисани ўрганиш учун қулай имконият яратди. Аниқ ва мукамал таҳлилга эришишда тадқиқот жараёнида фойдаланилган корпусларнинг аҳамияти жуда катта бўлди. Чунки бу корпуслардаги жонли тил, бадиий ва публицистик асарлардаги бўёқдор сўзларнинг тавсифи ҳамда таҳлили инглиз тилида ҳам, ўзбек тилидаги каби

стилистик даражаланиш борлигини исботлашга ёрдам берди.

Синтактик стилистикадаги даражаланишга келадиган бўлсак, нафақат инглиз тилида, балки ўзбек тилида ҳам бу муаммо деярли ўрганилган эмас. Ўзбек ва инглиз тилларида содда ва қўшма гап градуонимияси, ёйиқ ва йиғиқ каби гапларга хос хусусиятларни таҳлил қилиш асносида синтактик градуонимия текширилди. Бунда нафақат гапнинг ҳажми эътиборга олиними, балки гапда маълумотларнинг тўлиқлиги, батафсиллиги муҳим аҳамиятга эга. Шунингдек, ўзбек тилида гап тузилишининг ўзига хос жиҳатлари ҳамда инглиз тилидаги гапларнинг структур хусусиятларини инobatга олиш зарур. Шундай қилиб, ҳар иккала қиёсланаётган тилларда синтактик градуонимия қуйидагича кўринишга эга бўлади:

Ўзбек тилида - Сўз (*gap бўлаклари*) → сўз бирикмалари → содда *gap* → уюшиқ кесимли *gap* → уюшган *gap* → қўшма *gap* → матн.

Инглиз тилида - *Word (the part of the sentence)* → *phrase* → *simple sentence* → *sentence with the homogeneous predicate* → *compound sentence* → *complex sentence* → *text*.

Ҳар бир тилнинг синтактик қурилишида ўзига хос мураккаблик мавжуд бўлиб, градуонимиянинг турли жанрларда қўлланилиши муаллифнинг маҳоратини, бўёқдорликнинг ошиб боришини синтактик даражаланиш орқали таъминлаб, ўқувчининг онгига тўғри ва тезда етиб боришига хизмат қилганлигини кўрсатади. Машҳур ёзувчи ва шоир В.Шекспир қаламига мансуб қуйидаги сатрларда даражаланишнинг акс этганлиги, унинг афоризм бўлишига олиб келган дейиш мумкин: *Love all, trust a few, wrong to none. (all→few→none)*. Ушбу бобда баён этилган фикрлар, таҳлилга тортилган мисоллар стилистик сатҳда даражаланиш катта муаммо эканлигини кўрсатади.

Дунёдаги кўпгина тиллар лексикографиясига назар солар эканмиз, тил ўрганувчи, таржимон ва тилшунослик соҳасида фаолият юритувчи мутахассисларга мўлжалланган турли луғатлар чоп этилмоқда. Айниқса, замонавий инфорацион технологиялар ривожланган бир даврда бундай хилма-хил вариантлардаги луғатларни турли кўринишларда тузиш, уларда барча янгиликларни қамраб олиш қийинчилик туғдирмайди. Демак, градуонимия ҳодисасини ҳам луғатларга киритиш, яъни сўзларнинг синонимлари, антонимларини бериш баробарида уларнинг градуонимик қаторларини ҳам киритиш лозим. Луғатларга киритилган ҳар бир сўз, атама, сўз бирикмаси алоҳида аҳамиятга эга бўлиб, тил ўрганувчи нафақат сўзнинг таржимасини, балки унинг бошқа турли маъноларини ўрганиш баробарида унинг бошқа сўзлардан даража жиҳатидан фарқлигини ўзи учун кашф этади. Ана шундай имкониятни градуонимлар луғати бериши шубҳасиздир. Тўлиқ градуонимик қаторлар тавсифига эга луғат таржимашунослиқда муҳим манба вазифасини ўтай олади. Чунки ушбу яратилиши лозим бўлган луғат изоҳлар ва градуонимик қаторларни келтириш билан чекланиб қолмай, балки контекстуал маъно жиҳатидан қачон, қай бир сўз градуонимик қаторда қандай ўринни эгаллаши ҳақидаги маълумотларни ҳам ўзида мужассам қилади.

Ушбу мақолада ўзбек ва инглиз тилларида лексик ҳамда стилистик градуонимияни тил корпусларига киритиш масаласи кўриб чиқилди. Инглиз тилидаги градуонимияни лексик ҳамда стилистик сатҳда тадқиқ этиш жараёнида инглиз тили корпуслари катта ёрдам берганлигини таъкидлар эканмиз, эндиликда ўзбек тили корпусини яратиш ва унга лексик ва стилистик градуонимияни киритишни муҳим вазифа сифатида белгилаб олиш лозим. Инглиз тили корпусларига эса градуонимияни киритиш орқали янада мукамал корпусга эга бўлиш мумкин. Тил корпуслари шу тилини ўрганишга муайян даражада ўз ҳиссасини қўшар экан, тил ўрганувчи фақатгина сўзнинг муайян синоним, антоним, гипонимларини ўрганибгина қолмай, унинг градуонимик қатор аъзолари ҳақида ҳам тўлиқ тасаввур ва билимга эга бўлади. Стилистик градуонимия таҳлиliga оид маълумотларнинг корпусга киритилиши эса матнни лингвистик, стилистик таҳлил қилишда ёрдам берувчи муҳим восита десак, муболаға бўлмайди. Стилистик градуонимия матнда экспрессивликни ошириш ҳамда ўзаро фарқланувчи ибора ва фразеологик бирикларнинг контекстуал маъноларини

International Conference. September, 10 - December, 15, 2020. San Francisco,
California, USA

BRIDGE TO SCIENCE: RESEARCH WORKS • Conference Proceedings

DOI: http://doi.org/10.15350/L_2/7

таҳлил қилиш каби муаммолар ечимига ёрдам беради. Шунингдек, бадиий асарлар таржимасида ушбу стилистик градуонимлар сўз танлаш муаммосини ҳал қилишга ва асар мазмунига таъсир қилувчи лингвомаданий омилларни аниқлашга кўмаклашади. Бундай маълумотлар параллел корпусларда мослик даражасини текшириш, асар экспрессивлиги ва эмотивлигининг сақлаганлигини стилистик градуонимлар орқали тадқиқ қилиш учун ҳам муҳимдир. Стилистик воситаларнинг корпусдаги аҳамияти тилшунос тадқиқотчилар учун қанчалик аҳамиятли бўлса, таржимонлар учун ҳам шунчалик муҳим ҳисобланади. Бунда таржимонларнинг ҳам сўз танлашдаги имкониятлари жуда кенгайди.

Фойдаланилган адабиётлар:

Begmatov E., Ne'matov H., Rasulov R. Leksik makrosistema va uning tadqiq metodikasi//O'zbek tili va adabiyoti.-1989, №6.-B.35-40.

Safarova R. Leksik-semantik munosabat turlari. -Toshkent: O'qituvchi, 1996.